

عکس: ایران

میراث فرهنگی مرکزی، سکونت معنادان در دخمه ایلخانی را تکذیب کرد

ماجرای «برج خاموشی»

۲

رویکرد

دو رویکرد درباره مرمت بناهای تاریخی وجود دارد

گزارش

بیبا میرعظیمی

خبرنگار

درون و پیرامون محوطه، سکونت معنادان داخل دخمه و دیوارهایی فروریخته که حالا نیاز به مرمت و بهسازی دارند، اینها تنها بخشی از مشکلاتی است که در قاب دوربین این کنشگر ثبت شده و حالا در اختیار «ایران» قرار گرفته است.

هرچند که معاونت میراث فرهنگی استان مرکزی اغلب مشکلات موجود در بازدید میدانی چند ماه پیش این کنشگر از برج خاموشی را تکذیب و در گفت‌وگو با «ایران» تنها فروریختن بخشی از باروها (برج) را تأیید کرده و قول مرمت و بهسازی دیواره‌های بیرونی آن را تا تابستان سال جاری می‌دهد.

طبق ادعای «سیاوش آریا»، کنشگر دوپوشنگر میراث فرهنگی و تاریخ ایرانی به «ایران»، دست‌اندازی‌های گسترده به عرصه و حریم برج

خاموشی یا خاموشان (دخمه)، خواب مردگان را نالزآم کرده و آینده تاریکی را پیش روی یکی از ارزشمندترین یادمان‌های تاریخی کشور قرار داده است.

رها سازی زیاله‌ها و پسماند

این کنشگر، بدترین درد برج خاموشی یا دخمه تپه قلعه خلیجان در دست‌اندازی‌های گسترده به عرصه و حریم آن دانسته و می‌گوید: در پشت برج خاموشی یک خانه درست به دیوار بنا چسبیده و به عرصه آن دست‌اندازی کرده است. این در حالی است که قانون و ضوابط عرصه و حریم روشن و شفاف و زیر پا گذاشتن آن، تخلفی آشکار بوده و جرم محسوب می‌شود. به همین دلیل نیز دولت باید به موضوع ورود کرده و ضمن آزادسازی حریم و

عرصه، از ورود آسیب‌های بیشتر به آن جلوگیری کند.

آریا می‌گوید: در سمت چپ برج خاموشی و پشت باروی تپه قلعه خلیجان، وضعیت بسیار

اندوه‌بارتر است زیرا آلونکی (ساختمان) مملو از انبوه پسماندهای ساختمانی و آهن‌آلات و زیاله‌های خانگی رها شده، به عرصه آن تجاوز کرده و آسیب‌های برگشت‌ناپذیری به یادگار نیاکانی وارد کرده است؛ انبوهی از زیاله‌رها شده درون محوطه و پیرامون بنا وجود دارد که صحنه‌ای زشت و زنده را بوجود آورده. این در حالی است که همزمان ولگردان و معتادان در بخش دخمه و دایره‌ای شکل محوطه، سکنی گزیده و زیاله‌های خود را داخل آن رها کرده‌اند. همچنین بخشی از باروها (برج) درون محوطه فروریخته و

دیوارهای آن سست و بی‌دوام شده و نیازمند مرمت و بهسازی فوری است.

تدفین در فضای سرپوشیده

طبق گفته این پژوهشگر میراث فرهنگی و تاریخ ایرانی، تپه قلعه خلیجان در محل به قلعه کبری و قلعه گنبدسرا نیز نامدار است. این دژ در گذشته جدای از بافت شهری قرار داشته و امروزه با توسعه افسارگسیخته شهر به آن متصل شده است. در مرکز این محوطه، کنده‌مان دایره‌ای شکلی وجود دارد که بر پایه کاوش‌های باستان‌شناسی و شواهد به دست آمده از آن، از جمله تکه‌های سفال و استخوان، مشخص شده که این محوطه یک برج خاموش از سده‌های میانه دوره اسلامی (سده‌های ۵ تا ۸ قمری) است. برج خاموشی تپه قلعه خلیجان بر خلاف دخمه‌های متأخرتر موجود در یزد، کرمان و ری، دارای سقف بوده است. بدان معناست که تدفین در یک فضای سرپوشیده انجام می‌شده و جسدها نه به وسیله لاشخوران بلکه به آرامی در درون فضای سقف‌دار تجزیه می‌شده‌است. به همین دلیل نیز

برج خاموشی، یکی از مهم‌ترین و ارزشمندترین و یگانه‌ترین دخمه‌های کشور نام گرفته است. طبق گفته سیاوش آریا، تپه قلعه خلیجان از آن نظر اهمیت دارد که همواره در میان ایران‌شناسان، شناخت دقیق تدفین زرتشتیان در دوره اسلامی مورد بحث فراوان بوده و به غیر از نمونه‌های برج‌های خاموشی (دخمه) متأخر دوره قاجاریه در یزد، کرمان و ری، تنها برج خاموشی کشف‌شده از دوران میانه اسلامی در ایران محسوب می‌شود.

عدم تجاوز به عرصه و حریم

در همین حال «حسین محمودی» معاونت میراث فرهنگی استان مرکزی، هرگونه دست‌اندازی و تجاوز به عرصه و حریم برج خاموشی را تکذیب کرده و به «ایران» می‌گوید: خانه‌های اطراف تپه پیش از تصویب قوانین مصرح در خصوص عدم دخل و تصرف در عرصه و یا ساخت‌وساز در حریم، به صورت کاملاً قانونی و به اشخاص واگذار شده و تملک آنها به اثبات رسیده است. او وجود خانه‌ای چسبیده به بنا را تأیید کرده اما می‌گوید هیچ‌گونه تجاوز و دست‌اندازی به عرصه یا حریم قلعه

انجام نشده است. حتی اگر این اتفاق نیز افتاده باشد، مرجع صدور پروانه ساخت این خانه، شهرداری بوده و باید این ارگان پاسخگو باشد. او وجود آلونکی مملو از زباله خانگی و پسماند در سمت چپ برج خاموشی و پشت باروی تپه را تکذیب کرده و می‌گوید: در داخل بنا هیچ آلونکی وجود نداشته و تنها یک تفاوت سطح وجود دارد که شاید زیاله‌ها را در آن منطقه ریخته‌اند. البته تا چند وقت پیش که این‌گونه نبوده و الان هم حضور ذهن ندارم که در این منطقه زباله‌ای وجود داشته یا خیر. حتی به فرض وجود زیاله و یا پسماندی خارج از بنا، باز باید شهرداری ورود کرده و آن را از منطقه خارج کند. این مقام مسئول، در عین حال سکونت ولگردان و معتادان داخل دخمه برج خاموشی را نیز تکذیب کرده و می‌گوید: در داخل دخمه اصلاً جایی برای سکونت وجود ندارد تا معتادان داخل آن بروند چون نه به شکل غیررسمی و نه دائمی جایی برای سکونت وجود ندارد.

مرمت دیواره‌های بیرونی

آیا اخیراً از این بنا بازدید داشته‌اید که این‌گونه با اطمینان سکونت معتادان را انکار می‌کنید؟ او می‌گوید: ما هر چند ماه یکبار از این برج بازدید کرده و طی این مدت نیز چیزی از حضور این افراد، داخل دخمه مشاهده نکرده‌ایم. این برج در دارد و در آن نیز قفل است. در تمام این چند سال نیز نه گزارشی از مردم و نه نامه‌ای رسمی به دست ما رسیده است.

معاونت میراث فرهنگی استان مرکزی، سست شدن بخشی از باروها (برج) درون محوطه را تأیید کرده و می‌گوید: ۲ رویکرد درباره

مرمت بناهای تاریخی وجود دارد؛ یا باید اصالت بنا حفظ شده و سازه‌ای جدید به آن افزوده نشود و یا مرمت انجام شده و بخشی از بناهای تاریخی که ریخته شده را بهسازی کنیم. به ما گفته شده که اصالت این بنا ارزشمند بوده و بهتر است به همین‌گونه حفظ شود تا مردم از اصالت ارزشمند آن آگاه شوند. به همین دلیل نیز بخشی از بنا را که ریخته شده تاکنون نتوانسته‌ایم مرمت کنیم. هرچند که در تلاشیم تا تابستان سال جاری، دیواره‌های بیرونی این بنا را مرمت کرده و بهسازی کنیم.

خبر در خبر

ایسنا سیدعزت‌الله فرغانی، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در سفر به کوهگیلویه و بویراحمد گفت: استان کوهگیلویه و بویراحمد، «پایتخت طبیعت ایران» محسوب می‌شود.

ایرنا اداره کل اوقاف و امور خیریه مازندران در اطلاعیه‌ای تخریب بخشی از بنای بقعه متبرکه امامزاده شمس‌الدین در شهرستان ساری را تأیید کرد.

ایسنا علی سلماقی، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست از برگزاری نشست بین‌المللی کرد و غیر ۱۸ و ۱۹ شهریور در تهران خبر داد.

ایرنا قبال حمیدی، مدیرکل حفاظت محیط زیست استان کردستان گفت: برای نخستین بار پرنده سنگ چشم پیشانی سفید توسط یکی از پرنده‌شناسان استان مشاهده شد و در سایت پرنده‌نگری کشور ثبت شد.

ایسنا منوچهر غفاری، مدیرکل مدیریت بحران استانداری البرز با اشاره به وضعیت تالاب صالحیه به خصوص در زمینه گرد و غبار، گفت: خسارت سالانه خشکی این تالاب هزاران میلیاردی است و باید برای آن چاره‌اندیشی کرد.

ایران کتاب «میراث جهانی: معرفی آثار فرهنگی و طبیعی ایران در فهرست یونسکو» به نویسندگی دکتر روشنگر ماسوری و تیم فصلنامه میراث و گردشگری کیلگمش در ۱۷۵ صفحه توسط انتشارات نوسده منتشر شد.

مهر ولی جهانی، مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی گیلان از برگزاری ۲۰ برنامه در هفته موزه و میراث فرهنگی در گیلان خبر داد و گفت: ۵۳ بنای تاریخی استان به موزه تبدیل می‌شوند.

ایسنا پیمان شکرزاده، شهردار گلپایگان با اشاره به علت تخریب بقایای آخرین باروی تاریخی گلپایگان گفت: شهرداری درباره همه پلاک‌هایی که قدیمی هستند و مالکان آنها نسبت به رفع خطر دیوارهای در معرض ریزش اقدامی انجام ندهند باید طبق بند ۱۴۴ ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها نسبت به تخریب آن اقدام کند.

مهر احمد امیری، رئیس اداره حفاظت محیط زیست شهرستان گیلو در محکومیت عوامل زنده‌گیری و اتلاف یک شهروند ۱۵ ساله از این شهرستان توسط مراجع قضایی خبر داد.

ایسنا حسین نظری، معاون خدمات شهری شهرداری تهران گفت: تصویب طرح جامع پسماند اثرات خوبی در حوزه پسماندهای پسماند و نظافت شهر خواهد داشت.

ایسنا فریدون فعالی، مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان کرمان با اشاره به ۲۸ اردیبهشت، روز جهانی موزه و آغاز هفته میراث فرهنگی گفت: طرح دیجیتال‌سازی ۱۰ موزه این استان در این هفته اجرایی شود.

و تخصص موزه‌داران، شکل و بروز پیدا می‌کند.

او ادامه می‌دهد: خیلی از مواقع مختلف که در موزه‌ها جای گرفته، روایت ناپایداری‌ها و پاسخ انسان به ناپایداری‌ها است.

مدیریت سلامت

این فعال فرهنگی، با بیان اینکه ظرفیت عظیمی در موزه‌ها نهفته است، می‌افزاید: موزه‌ها این قابلیت را دارند که علاوه بر تذکر، با نشان دادن تجربه‌ها، به راهکارها معطوف شویم که طبیعتاً راهکارهای بومی در هر منطقه و شرایط فرقی می‌کند. موزه‌های بومی در هر منطقه می‌توانند راهکارهای بومی برای آن موضوع ایجاد کنند؛ نهادهای عمومی که با آگاهی بخشی و فرهنگ‌سازی فرصت‌های استثنایی ایجاد می‌کنند تا با برنامه‌های خود به سمت تسهیل برای پایداری جوامع گام بردارند.

او در پاسخ به این سؤال که چرا پایداری را در کنار «زیست بهتر» می‌بینیم، می‌گوید: زیست بهتر، اصطلاحی است که از مدیریت سلامت یا تغییر مفهوم آمده است. توسعه مفهوم سلامت یا به‌زیستی یا زیست بهتر به عنوان یک هدف در مدیریت سلامت مدنظر قرار گرفته است. این واژه اصطلاحی است که در جایگاه خود تحلیل‌ها و بحث‌های فلسفی خود را دارد. به عبارتی ما موزه‌داری را با دانش‌های دیگر پیوند می‌زنیم. در نظر داشته باشید که وقتی از این شعار استفاده می‌کنیم مثل واژه پایداری، به حوزه جامعه‌شناسی، تنوع زیستی و موارد دیگر می‌پردازیم. به گفته دبیری‌نژاد، وقتی مدیریت سلامت را در به‌زیستی یا زیست بهتر می‌بینیم، به همین جهت است که امروزه به عنوان یک نیاز احساس می‌شود که باید برای پایداری تلاش کرد. این موزه‌دار، با بیان اینکه قطعاً برای پایداری، ابتدا باید تنوع موزه‌ها را متذکر شویم، می‌گوید: یکسان شدن می‌تواند تنوع فرهنگی و تنوع اقلیمی را از بین ببرد. مواجهه یکسان ما با این‌گونه موارد باعث ایجاد این بحران‌ها شده است. اما موزه‌ها به کثرت و تنوع اشاره دارند. موزه‌ها نشان می‌دهند که جوامع در گذشته چطور از بحران‌ها عبور کردند. اگر

موزه، چهارراه ارتباطی با دانش‌های مختلف

به مناسبت روز جهانی موزه

انسان

همیشه

ناپایداری‌های

مختلفی را

طی کرده

و همه این

دستاورد‌های

مختلف که

در موزه‌ها

جای گرفته،

روایت

ناپایداری‌ها

و پاسخ

انسان به

ناپایداری‌ها

است

گزارش

شهلا منصوبه

خبرنگار

«موزه‌ها، پایداری و زیست بهتر»، شعار امسال روز جهانی موزه است. شعاری که ابعاد مختلفی را دربر می‌گیرد و می‌تواند ابعاد ملی و بومی را نیز دربر بگیرد؛ شعاری که به توانایی‌های میراث فرهنگی اشاره می‌کند و نقشی که میراث‌های فرهنگی می‌توانند برای بهبود حال جامعه ایفا کنند. به گفته کارشناسان میراث فرهنگی، روز جهانی موزه با این هدف به وجود آمده که بتواند توجه جامعه، مدیران و متولیان جامعه را به ارزش و اهمیت موزه معطوف کند. به همین جهت است

که رضا دبیری‌نژاد، موزه‌دار می‌گوید: بهتر است بگوییم که این روز، روز موزه‌داران نیست، بلکه روز موزه برای مردم، رسانه‌ها، سیاستگذاران و حتی موزه‌هاست که با برگزاری جشن‌ها، رویدادها و برنامه‌های مختلف، شور و شوقی را با نام موزه در جامعه ایجاد می‌کنند که مردم را به سمت موزه‌ها و شناسایی آن بکشانند.

امروزه، روز موزه بهانه‌های مختلف دیگری هم به خودش گرفته است. نامگذاری و شعارهای روز موزه، موجب جهت‌گیری سیاستگذاری این حوزه می‌شود و به همین جهت می‌تواند روز ارزایی موزه‌ها نیز باشد. به بهانه این روز می‌توانیم ببینیم که جامعه ما در چه وضعیتی است، موزه‌ها تا چه اندازه‌ای جدی گرفته می‌شود و چقدر به موزه نیاز داریم؟ یا مناطقی که موزه ندارند، متوجه نیاز تأسیس موزه می‌شوند و احساس می‌کنند که باید به این سمت بروند.

این موزه‌دار با بیان اینکه هر سال شرایط جامعه تغییر می‌کند،

می‌گوید: نگاه‌مان باید به دانش موزه‌داری، توانمندی موزه‌ها، سطح موزه‌ها و نیازهای موزه‌ها معطوف شود. روز موزه از این جهت فرصت مغتنمی است که بتوانیم یک سال گذشته و سیری را که از ابتدا تا اکنون داشته بررسی و فکر کنیم که یک سال آینده را چگونه برنامه‌ریزی کنیم.

او با بیان اینکه شعارهای روز جهانی موزه سه نقش را ایفا می‌کند، می‌افزاید: این شعارها، اهمیت موزه‌ها، مفاهیم کارکرد جدید موزه‌ها و چشم‌انداز مشترک جهانی را تعریف می‌کند. شعار امسال روز جهانی موزه‌ها را می‌توان در امتداد اجتماعی‌تر شدن موزه‌ها در نظر گرفت و بدانیم که در تلاش است و وسعت فعالیت و کنشگری را در موزه‌ها ایجاد و بستری برای این زمینه فراهم کند.

به گفته این موزه‌دار، شعار امسال «موزه‌ها، پایداری و زیست بهتر» به دو نکته اشاره دارد: واژه پایداری و ابعاد

مختلف پایداری از قبیل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، طبیعی، علمی و موارد دیگر را دربر دارد و با توجه به اینکه، موزه‌ها دارای دامنه وسیعی از تنوعات موضوعی هستند و با جامعه و اقشار مختلف و مراجع علمی ارتباط دارند، تجربه‌ها و دانش‌های گذشته را به امروز می‌آورند، می‌تواند تذکری به بحران‌ها و چالش‌های آن باشد که زمینه‌ساز ناپایداری هستند.

دبیری‌نژاد می‌افزاید: واژه پایداری در این شعار، نشان از این دارد که هم‌اکنون احساس خطر ناپایداری در موزه‌ها وجود دارد. خطری که حاصل بحران‌های جوامع امروزی است. بخشی از این ناپایداری‌ها که به عنوان دغدغه مشترک در حوزه محیط زیست وجود دارد، تنوع زیستی، بحران کمبود آب، از بین رفتن گونه‌های جانوری، گرمایش زمین و موارد دیگر است؛ دغدغه مشترکی که بر همه ملت‌ها می‌تواند تأثیر بگذارد. او به چالش‌های دیگر هم اشاره می‌کند: از سوی دیگر مهاجرت‌ها،

عکس: تسنیم

موزه‌ها

نشان

می‌دهند

که جوامع

در گذشته

چطور از

بحران‌ها

عبور کردند